

TÜRKİYE’DE FİNANSAL TABANA YAYILMANIN ARTIRILMASINDA KATILIM BANKACILIĞININ ROLÜ VE ÖNEMİ

THE ROLE AND IMPORTANCE OF PARTICIPATION BANKING IN BOOSTING THE FINANCIAL EXTENSION TO THE PUBLIC IN TURKEY

Abdurrahman ÇETİN

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Strateji Geliştirme Dairesi

(acetin@bddk.org.tr)

ORCID: 0000-0002-4464-0822

ÖZ

Küreselleşme ile birlikte dijitalleşmenin hız kazanması hem bireysel hem de ticari müşterilerin finansal ürünleri kullanım alışkanlıklarını değiştirmiştir. Diğer taraftan finansal kurumlar bu değişim sürecinde rekabet avantajı sağlayabilmek amacıyla yeni ürün geliştirmeye odaklanırken müşterilerin kültürel alışkanlıklarını göz ardı etmiştir. İş yapma ve yatırım tercihleri ülkelerin kültür ve geleneklerine bağlı olduğu için bu alışkanlıklara uygun olmayan finansal ürünlerin geliştirilmesi finansal tabana yayılmamanın önündeki en önemli engel olarak görülmüştür. Bu çalışmada, katılım bankacılığının ülkemiz açısından önemi, Türk bankacılık sektörü içindeki payı ile il bazında GSMH'ya oranı ele alınarak katılım bankacılığının finansal tabana yayılmada etkin ve verimli olarak kullanılabilmesi için öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Katılım Bankacılığı, Finansal Tabana Yayılma, Davranışsal Finans

ABSTRACT

The acceleration of the digitalization due to the globalization has changed the financial products usage habits of both individual and commercial customers. On the other hand, during this period of change financial institutions have ignored the cultural habits of customers while focusing on new product development for gaining competitive advantage. Because ways of doing business and investments depend on the culture and traditions of a country, development of financial products that are not in harmony with these habits is deemed the biggest obstacle for the financial extension to the public. The purpose of the study is to examine the importance of participation banking for our country, its share in Turkish banking sector along with its proportion to the GDP per city basis and to bring forward proposals to use participation banking effectively and efficiently in order to advance financial extension to the public.

Keywords: Islamic Banking, Financial Inclusion, Behavioral Finance

1. Giriş

Finansal kuruluşlar ve İslami bankalar, finansal aracılık hizmetlerine, sosyal kalkınmaya ve ekonomik büyümeye yardımcı olan kurumlardır. Söz konusu bankaların var oluş felsefesi konvansiyonel bankalardan oldukça farklıdır. İslam ahlak ve hukuk kurallarına dayalı olarak sosyal sorumluluk ilkeleri çerçevesinde kurulmasıyla yaygınlaşacak olan bu kurumların diğer finansal kurumlardan ayırıştırılması önem arz etmektedir. Nitekim ülkemizde özel finans kurumları adı altında faaliyetlerine başlamış olan İslami kurumların faaliyet iznine tabi tutulmadan kurulması ortaya çıkan risklerin yönetilememesine ve hem bireysel hem de ticari müşteriler arasında algının bozulmasına neden olmuştur. Bu sorunları gidermek amacıyla 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına alınan özel finans kurumlarının adının katılım bankası olarak değiştirilmesi ise konvansiyonel bankalarla aynı olduğu, iki banka türü arasında bir farklılık olmadığı algısını ortaya çıkarmıştır.

2000'li yılların başında finansal tabana yayılma amacıyla her bireyin finansa katılımının sağlanması, mikro krediler dışında sigorta, teminat mektubu gibi finansman ürünlerinin KOBİ'lerle buluşturulması amacıyla yoğun çalışmalar başlatılmıştır. Fon fazlası olanlarla fon açığı olanların bankacılık ve finansman sistemi içinde buluşturulması hedeflenirken sistem dışında gerçekleşen işlemlerin kültürel ve geleneksel alışkanlıklara bağlı olarak gerçekleştirildiği gerçeği zaman zaman ihmal edilmiştir. Örneğin ülkemizde kuyumcuların bankalar gibi faaliyet izni alarak kurulan kurumsal yapılar olmamasına ve alım satımlarda bazı sorunlar yaşanmasına rağmen altın işlemlerinin büyük bir kısmı hala kuyumcular üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle altın alım satım işlemleri yastık altı olmaya devam etmekte, uygulanan teşviklere rağmen bankacılık sektörüne çekilememekte ve finansal sisteme dahil edilememektedir. Çünkü kuyumcular genellikle aile yadigarı olan yapılar olarak kabul edilmektedir. Bu algının kolay ve hızlıca değiştirilmesi mümkün değildir.

Ülkemizde yaşanan bankacılık krizleri başta olmak üzere bankaların yüksek aracılık maliyetleriyle faaliyet göstermesi nedeniyle hem mevduat bankalarına ve hem de katılım bankalarına karşı bir direnç bulunmaktadır. Bu direncin en önemli göstergesi mevduat ve kredi tutarlarının GSYH'ya oranının, gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük düzeyde gerçekleşmesi ve kurumsal yapılar dışında finansman çözümlerinin bulunmasıdır.

Bu çalışmada ülkemizde finansal tabana yayılma açısından katılım bankacılığının rolünü ortaya koyabilmek amacıyla katılım bankacılığı verilerinin il bazında nasıl bir seyir izlediğini görmek, büyük şehirlere göre daha muhafazakâr olarak bilinen illerde farklılaşan bir durum olup olmadığını tespit etmek ve katılım bankalarının finansal tabana yayılabilmesi için öneriler geliştirmek hedeflenmiştir. Bu kapsamda İslami finans ve bankacılığın temeli ve gelişimi ile finansal tabana yayılmanın önemi, dünyada ve ülkemizde yapılan çalışmalar incelenmiş, data panel veri analizi ile katılım bankacılığının mevcut bankacılık sisteminde ayrışıp ayrışmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

2. Literatür Taraması

YTürk bankacılık sektörü için 1990-2000 yıllarını kapsayan çalışmada, sermaye hareketliliğinin serbestleşmesi ve güçlü özkaynak oranları bankacılık sisteminin etkinliğini arttırmaktadır. Ayrıca, bu çalışmada yabancı ve özel bankalar kamu bankalarına göre daha etkin bulunmuştur. (Inan, 2000)

Veri zarflama yöntemi kullanılarak 1989-1998 yılları için yapılan Türk bankacılık sektöründe etkinlik analizi çalışmasında, makroekonomik ortamın tüm bankaları aynı şekilde etkilediğini, yabancı ve özel bankaların performansının kamu bankalarına göre daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. (Mercan ve Yolalan, 2000)

Cinci ve Tarım (2000), 21 adet Türk bankasını kullanarak 1989-1996 yıllarını kapsayan Türk Banka Sisteminde Performans ölçümü adlı çalışmada Türk bankacılık sisteminin ileri derecede oligopolcü bir yapıya sahip olduğunu iddia etmektedir.

21 ülke için ve 1994-2001 dönemlerini kapsayacak şekilde yapılan İslami bankaların karlılığını belirleyen faktörler adlı çalışmada, İslami bankaların karlılık oranları sermaye ile pozitif ve kredi ile negatif ilişkili çıkmıştır. (Hassan ve Bashir, 2003).

1992-2001 yılları arasında Bahreyn'de faaliyet gösteren İslami bankaların kredi riski konvansiyonel bankalara göre daha düşük iken, karlılık rasyoları bakımından anlamlı bir fark bulunmamıştır. (Samad, 2004).

1995-2001 yılları için 21 ülke verisiyle yapılan veri zarflama yönteminde, aktif karlılığı (ROA) ve özkaynak karlılığı (ROE) etkinlik ölçmede çok yüksek ilişkili ve İslami bankaların konvansiyonel bankalara göre daha az etkin olduğu belirtilmektedir (Hassan, 2006). Veri zarflama yöntemi kullanılarak Mohd Azmi ve Abdul Rahim'in (2006) yaptığı çalışmada, Malezya'daki İslami bankaların etkinliği konvansiyonel bankalara göre daha düşük bulunmuştur.

Veri zarflama yöntemi kullanılarak 2001-2005 yılları için yapılan, katılım bankalarının finansal etkinlik ve mevduat bankaları ile rekabet edebilirlik başlıklı çalışmada, Türk bankacılık sektöründe katılım bankaları konvansiyonel bankalara göre daha etkin bulunmuştur (Özgür, 2007).

1995-2007 dönemlerini kapsayan ve 141 ülke verisi ile Panel Data Regresyon modeli kullanılarak yapılan çalışmada, İslami bankalar ile konvansiyonel bankalar arasında çok az farklılık bulunmuştur. İslami bankalar konvansiyonel bankalara göre maliyet etkindir. İslami bankaların daha yüksek sermaye tutma ihtiyacının bulunması son küresel krizde daha yüksek performans göstermelerine yol açmıştır. Yapılan çalışmada 22 Müslüman ülkede İslami bankacılık sektörünün toplam bankacılık sektöründeki payının %10 civarında olduğu tespit edilmiştir. (Beck ve diğerleri, 2010)

34 banka verisi kullanılmak suretiyle Türkiye'deki Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi adlı çalışmada 2005-2010 dönemi için CCR modeline göre 2'si katılım bankası olmak üzere 11 bankanın; BBC modeline göre ise 3'ü katılım bankası olmak üzere toplam 16 bankanın etkin olduğu bulunmuştur (Er ve Uysal, 2012).

Maqasiad al-Shari'ah Endeksi kullanılarak yapılan çalışmada genel ortalamada %30,08 olarak bulunmuştur. Ülke performans sıralamasına göre birinci sırada %56,8 puan ile Endenozya, %34,6 puan ile ikinci sırada Pakistan ve %33,5 puan ile üçüncü sırada Malezya yer almıştır. İlk üç içerisinde yer alamayan Türkiye %29,34 puan ile dördüncü, Katar %23,8 puan ile beşinci ve son sırada da İngiltere'nin (%11,44) yer aldığı görülmektedir.

CIBAFI (2016), tarafından gerçekleştirilen Küresel İslami Bankacılar Anketine göre dünya bankacılık güven endeksi %3,46 iken, dünyadaki İslami bankacılık güven endeksi %3,64 oranında; Türkiye'de konvansiyonel bankacılık güven endeksi %3,33 iken, katılım bankacılığı güven endeksi

ise %3,50 oranında bulunmuştur.

Özellikle durgunluğun yaşandığı ve çalkantılı dönemlerde sürü davranışı artmaktadır. Hâlbuki 2007-2014 dönemlerine ilişkin Amerika İslami Dow Jones endeksi kullanılarak yapılan çalışmada, İslami kuruluşlarda sürü davranışlarının olmadığı, inanç odaklı yatırım yapmak isteyen müşterilerin bu alanlarda yatırım yaparak portföyünü çeşitlendirebileceği ifade edilmektedir (Stavroyiannis, 2017, 478-489).

Çetin ve Kartal (2019), katılım bankacılığının gelişebilmesi ve sağlıklı ekosistemin kurulabilmesi, katılım fonlarının toplanması, değerlendirilmesi, sigorta ettirilmesi ve kar dağıtımı gibi bütün aşamalarda faizsiz bankacılık ilkelerine göre şekillendirilmesine bağlıdır. Bu çalışmada, katılım ve mevduat bankalarının prim havuzlarının ayrıştırılması ve katılım bankalarının ödedikleri sigorta primlerinin faizsiz finansal ürünlerde değerlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

3. Katılım Bankacılığının Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri

3.1. Dünyada İslami Bankacılığın Gelişimi ve Önemi

Modern anlamda İslami finans ve bankacılık uygulamaları 1960'lı yıllara dayanmasına rağmen özellikle 1980'li yıllardan sonra Suudi Arabistan, Malezya, Pakistan, Dubai, Katar, Bahreyn, Kuveyt, Türkiye, İngiltere, Lüksemburg, Singapur ve Hong Kong gibi ülkelerin gündemine girmeyi başarmıştır.

Dünyada hali hazırda Faizsiz finansla ilgili olarak üç ana akım olduğu kabul edilmektedir. İlk ana akım Bahreyn, Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri ve Umman gibi Körfez ve Ortadoğu ülkelerinden oluşmaktadır. İkinci ekol ise Endonezya, Malezya, Brunei ve Pakistan gibi Müslüman ülkelerin yaşadığı uzak doğu bölgesidir. İslami bankacılıkla ilgili üçüncü akım ise, İngiltere, Hong Kong, Lüksemburg, Almanya, Singapur ve Amerika gibi gayrimüslim nüfusun yoğun olduğu ülkelerden oluşmaktadır.

Dünya uygulamalarında bankacılık sisteminin tamamının İslami ilkelere uygun olduğunu iddia eden iki ülke Sudan ve İran'dır. Türkiye, Malezya, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi ülkelerde ise hem faizli bankacılık ve hem de faizsiz bankacılık uygulamaları beraber görülmektedir. İkili sistemin benimsendiği ülkelerde bile uygulamada bazı farklılıklara rastlanılmaktadır. Örneğin, Malezya'da faizsiz bankacılığı büyütebilmek için 2000'li yıllarda ayrı bir iştirak kurmadan pencere bankacılığı (window banking) ile faaliyet yürütülmesi kolay iken son yıllarda pencere bankacılığının azaltılmasına yönelik çalışmalara ağırlık verilmektedir. Ülkemizde mevduat ve katılım bankalarının fon toplama yöntemleri ve faaliyet alanları belirgin bir şekilde farklılaştırıldığı için Türkiye'de pencere uygulaması bulunmamaktadır. Ancak kalkınma ve yatırım bankalarının İslam Kalkınma Bankası gibi kuruluşlardan temin ettikleri fonları İslami esaslara uygun yerlere kanalize edilebilmesi açısından sadece sınırlı oranda söz konusu bankalara pencere uygulamasına izin verilmiştir.

İslami finansın kendine özgü farklı ürün ve uygulamalarının bulunması, faiz hassasiyeti bulunan müşterilerin fonlarına ulaşma ve finansman ihtiyaçlarını çözüme çabası ve reel sektörün doğrudan desteklenmesi gibi hususlar İslami bankacılığın ve İslami sigortanın (tekaful) önemini arttırmaktadır.

İslami finans, Müslüman ülkelerin yanı sıra gayrimüslim olan ülkelerde de son yıllarda kayda

değer gelişmeler göstermiştir. Faizsiz finansman modellerinin reel ekonomiye dayanması, risk ve kar paylaşımı esasına riayet etmesi konvansiyonel bankacılığa iyi bir alternatif olabileceğini göstermiş ve İslami finans 2015 yılında G-20 toplantısının gündemine girmeyi başarmıştır. Türkiye’de ve dünyada finansal piyasalarda küreselleşmenin ve finansal liberalizasyonun artması, akıllı cep telefonu teknolojisinin gelişmesi ve internet maliyetinin düşmesi, finansal ürün yelpazesinin artması İslami finans alanında farkındalığın yükselmesine yol açmıştır.

Küresel anlamda İslami finans 2007-2013 yılları arasında yüksek bir performans gösterirken 2015-2018 yılları arasında tek haneli büyüme performansı göstermiştir. Aralık 2018 dönemi itibarıyla İslami finansın toplam bakiyesi önceki yıla göre %6,52 oranında artarak 2,6 trilyon dolara yükselmiştir. İslami finansın büyüme oranlarının son yıllarda yavaşlamasının temel nedenleri son yıllarda petrol gelirlerinin azalması, Suriye, Libya, Irak ve Sudan’daki belirsizliklerin armasından kaynaklanmaktadır (IFCI, 2019). Önümüzdeki dnemelerde İslami finansın konvansiyonel finansa göre daha hızlı büyüyeceği ve 2020 yılsonunda 3 trilyon doları aşabileceği tahmin edilmektedir.

İslami finansal kuruluşlar derken; İslami bankalar, İslami sermaye piyasası ve İslami sigorta (tekafül) şirketleri anlaşılmalıdır. İslami finansın içinde İslami bankacılığın payı %71,7, İslami sermaye piyasasının payı %27 ve tekafülün payı ise %1,3 oranındadır. Küresel anlamda İslami bankacılık aktiflerine bakıldığında %32,1 oranı ile İran birinci sırada, %20,2 oranı ile Suudi Arabistan nc sırada ve %10,8 oranı ile Malezya’nın yer aldığı grlmektedir. (IFSB Stability Report, 2019)

İslami finansal kuruluşlar için finansal sağlık göstergeleri olarak aktif karlılığı (ROA) ve zkaynak karlılığı (ROE) kalemleri Avrupa Birliği ve Amerika bankacılık sektörleri ile karşılaştırıldığında bu kalemlerin tatmin edici derecede olduğu grlmektedir. İslami finansal kuruluşlar için ROA ve ROE son beş yıllık ortalamada sırasıyla %1,6 ve %13,6 oranında gerçekleşmiştir. 2018 yıl sonu itibarıyla ROA %1,8 ve ROE ise %16,3 oranına tekabül etmektedir. Söz konusu dönemde Amerika ve Avrupa Birliği bankacılık sektörünün öz kaynak karlılığı sırasıyla %11,9 ve %7,2 oranındadır (IFSB Stability Report, 2019)

İslami finansal kuruluşlar için likidite rasyoları da mevzuatta öngörülen oranların üzerinde ve tatmin edici seviyelerdedir. Likidite karşılama oranı, net istikrar fonlama rasyosu ve mevduatın krediye dönüşüm oranı %100’n üzerindedir. Diğer taraftan, İslami finansal kuruluşların kredilerinin takibe dönüşüm oranı 2018 itibarıyla %4,9 oranında gerçekleşmiştir. (IFSB Stability Report, 2019)

İslami finans endeksleri belirlenirken İslami finansla ilgili çıkarılan kanun ve yapılan düzenlemeler, İslami banka sayısı, İslami finansal kuruluşların sayısı, şeri denetim, İslami finans varlıklarının toplamı, Müslüman nüfus, sunulan İslami rnler, eğitim ve kültür faaliyetleri kapsamında yapılan etkinlikler gibi pek çok kriter kullanılabilmektedir.

Dünyadaki İslami Sektörlerin Gelişme Endeksine göre Malezya 127 puanla birinci,89 puanla Birleşik Arap Emirlikleri ikinci ve 65 puanla Bahreyn’in nc sırada olduğu grlmektedir. İlk üç ülkenin ardından sıralama Suudi Arabistan, Umman, Ürdün, Katar ve Pakistan şeklinde devam ederken ülkemiz maalesef ilk 10 ülke içerisinde yer alamamaktadır. (Zawya, 2020)

Ülkemiz sadece aktif büyüklüğü sıralamasında dünyada sekizinci, Islamic Bankers Association tarafından yapılan çalışmaya göre ise Türkiye 9,7 skor ile 2016 yılında 12. sırada yer almaktadır. DDCAP Grup tarafından yapılan İslami finans endeks sıralamasına göre ülkemiz 2018 yılında

puanını 13'ten 20,8'e çıkarmasına rağmen sıralamadaki yeri değişmeyerek 13 üncü sırada yer alabilmiştir (IFCI, 2019).

3.2. Türkiye'de Katılım Bankacılığının Tarihçesi ve Gelişimi

Dünya uygulamalarında genellikle İslami bankacılık veya faizsiz finans şeklinde adlandırılan yöntemler Türkiye'de katılım bankacılığı adı altında faaliyetlerini yürütmektedir. Türkiye'de Özel Finans Kurumları (ÖFK-katılım bankaları) ilk defa 7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 16.12.1983 tarihinde mevzuat alt yapısına kavuşturulmuştur. İslami hassasiyeti olan yatırımcılar bu tarihten sonra katılım fonlarını kâr/zarar ortaklığı prensiplerine göre değerlendirebilmektedir.

4389 sayılı Bankalar Kanunu'nda yapılan değişiklik ile katılım bankaları da artık mevduat bankaları ile aynı kanuna tabi olmuş ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği, tüzel kişiliği haiz kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olarak kurulmuştur. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile birlikte katılım bankalarının sigorta primlerini yöneten Güvence Fonu kapatılarak bu primlerin de yönetimi Tasarruf Mevduat Sigorta Fonu (TMSF)'ye devredilmiştir. Özel Finans Kurumu adını kullanan kuruluşlar, bu Kanun ile birlikte artık katılım bankası unvanını kullanmak zorunda kalmışlardır.

5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda (Kanun) katılım bankası, söz konusu Kanun'a göre özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullanırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren kuruluşlar ile yurt dışında kurulu bu nitelikteki kuruluşların Türkiye'deki şubelerini ifade eder.

Özel cari hesap katılım bankaları nezdinde açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonlardır. Katılma hesabı, katılım bankalarına yatırılan fonların işletilmesinden doğan kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın dahi aynen geri ödenmesini garanti etmeyen fonlardır. (Bankacılık Kanunu, 2005).

Aralık 2019 dönemi itibarıyla Türk bankacılık sektörü (TBS) incelendiğinde, 34'ü mevduat, 6'sı katılım, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası olmak üzere toplam 53 banka Türkiye'de faaliyet göstermektedir. (BDDK, 2020)

Türk bankacılık sektörünün aktif toplamı son bir yıllık dönemde %16 büyüme kaydederek Aralık 2019 dönemi itibarıyla 4.491 milyar TL'ye, kredi kaleminde %11'lik artış ile 2.657 milyar TL'ye, mevduatta ise %26'luk artış ile 2.567 milyar TL'ye ulaşmıştır. Mezkûr tarihte katılım bankacılığının aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %37,5 oranında artarak 284 milyar TL'ye, mevduatta %57 oranında artarak 215 milyar TL'ye, kredi kaleminde ise %21 oranında yükselerek 136 milyar TL'ye artmıştır. Bu dönemde katılım bankalarının ödenmiş sermayesi bankacılık sektörünün ödenmiş sermayesinin %4,44 oranına tekabül etmekte olup 21.762 milyon TL seviyesindedir. Anılan tarihte bankacılık sektörünün şube sayısı 11.374 ve personel sayısı da 204.626 iken katılım bankalarında bu rakamlar 3'ü yurtdışı şube olmak üzere toplam şube sayısı da 1.179'a ve personel sayısı da 16.040'a tekabül etmektedir. (BDDK İnteraktif Bülten, 2020)

Aralık 2019 dönemi itibarıyla katılım bankalarının topladıkları katılım fonlarının mevduata oranı %8,39, toplam aktif oranı %6,33 ve kredi oranı ise %5,13'e tekabül etmektedir. Aktif ve pasif arasındaki bu dengesizliğin en önemli sebebi katılım bankalarının pasifinde yer alan özel cari

hesapların vadesiz mevduata göre daha yüksek olması, söz konusu banka müşterilerinin yabancı para ve kıymetli maden hesabında daha fazla oranda para yatırımlarından kaynaklanmaktadır. Katılım bankacılığı felsefesi gereğince altın katılım fonları toplanabilirken altına dayalı kredi imkânının sınırlı olması ve kamu haznedarlığı tebliği bu farklılığın ortaya çıkmasına yol açmaktadır.

Tablo 1. Katılım Bankalarının Bankacılık Sektöründeki Yeri

31.12.2019 (Milyon TL)	Bankacılık Sektörü	Katılım Bankaları
Toplam Aktifler	4.491.090	284.450
Krediler	2.656.132	136.202
Mevduat	2.566.897	215.456
Toplam zkaynaklar	491.862	21.762
Dönem Karı	49.042	2.438
TDO*	5,36	5,13
SYR*	18,40	18,04
ROA*	1,17	0,99
ROE*	11,53	13,36

* TDO (Takibe Dönüşüm Oranı), SYR (Sermaye Yeterlilik Rasyosu), ROA (Aktif Karlılığı) ve ROE (zkaynak Karlılığı)

Kaynak: BDDK İnteraktif Bülten.

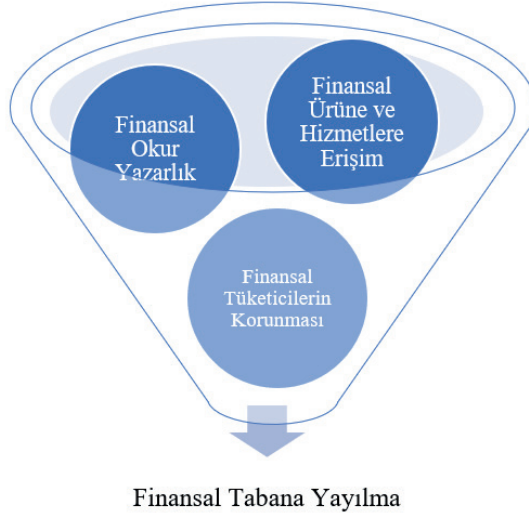
Basel kriterlerine göre sermaye yeterlilik rasyosunun (SYR) %8'in üzerinde olması beklenirken, Aralık 2019 tarihi itibarıyla Türk bankacılık sektörünün SYR'si %18,40 ve katılım bankalarında %18,04 olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu tarihte bankacılık sektörünün kredilerinin takibe dönüşüm oranı %5,36, zkaynak karlılığı %11,53 ve aktif karlılığı ise %1,17 oranında gerçekleşirken katılım bankalarında bu rasyolar sırayla %5,13, %13,36 ve %0,99 oranındadır. Bu rasyolar göz önünde bulundurulduğunda katılım bankaları ile Türk bankacılık sektörünün ciddi anlamda farklılaşmadığı grlmektedir. (BDDK İnteraktif Bülten, 2020)

4. Finansal Tabana Yayılma

Dünya genelinde kabul gören "financial inclusion" kavramı, lkemizde Hazine Müşteşarlığı tarafından "Finansal Tabana Yayılma" olarak çevrilerek finans ve bankacılık literatüre dahil edilmiştir. Her bireyi temel finansal hizmetlere eriştirme amacı taşıyan Finansal tabana yayılma, 2000'li yılların başlarında birçok kuruluşun sadece mikro kredi hizmetleri sunmak yerine tasarruf ve sigorta gibi finansal hizmetleri sunmaya başlamasıyla ortaya çıkmıştır. O dönemde bazı ülkelerde sivil toplum kuruluşlarının (STK'ların) yatırılan tasarrufları kabul etmek için lisans almaya başlaması ve genellikle üçüncü dünya lkelerinde düşük gelirli bireylere yeni ürünler sunulması finansal tabana yayılma çalışmalarına ivme kazandırmıştır.

Dünya bankası finansal tabana yayılmayı, yoksulluğu azaltmak ve refahı arttırmak için önemli bir anahtar olarak tanımlamıştır. (Dünya Bankası, 2020) Finansal tabana yayılma, bireylerin ve işletmelerin finansal ürün ve hizmetlere ihtiyaç duydukları zaman erişebilmeleri ile mevcut durumda kullandıkları finansal ürün ve hizmetleri daha uygun maliyetli, kullanılabilir, uygun alt yapıya sahip, düzenli, etkin ve kaliteli olmalarını ifade etmektedir. Bu nedenle finansal erişilebilirlik, finansal tabana yayılmanın tek hedefi olamayacağı gibi finansal okur yazarlığın arttırılması ve

finansal tüketicilerin korunması da önemli hedefler arasında olmak zorundadır. Finansal tabana yayılma Şekil 1’de gösterilen üç temel işlevi içermektedir.

Şekil 1. Finansal Tabana Yayılmanın İçeriği

Kaliteli, düşük maliyetli ve amacına uygun finansal hizmetlere erişim, hane halkı tarafında refah düzeyinin yükseltilmesini, KOBİ, ticari müşteri tarafında da işletme sermayesinin etkin kullanılmasını sağlayacaktır. Finansal derinleşmesinin sağlanmasıyla ekonomi daha hızlı büyüyebilecek, gelir eşitsizliğinde adalet mümkün hale gelirken coğrafi büyüklüğün getirdiği zorluklara çözüm bulunabilecektir.

4.1. Finansal Tabana Yayılmanın Dünyada Gelişimi

Dünya Bankası'nın Küresel Finansal tabana yayılma (Global Findex) Veri Tabanı, dünya genelinde 2,5 milyar yetişkinin (toplam yetişkin nüfusun yaklaşık yarısı) düzenlemeye tabi finansal kuruluşlar tarafından sunulan finansal hizmetlere erişimlerinin olmadığını göstermektedir. Yüksek gelirli ülkelerde hesap penetrasyonu (bir finansal kuruluşta hesap sahibi olan yetişkinlerin oranı) neredeyse evrensel düzeyde iken (yetişkinlerin yüzde 89'u resmi bir finansal kuruluşta hesabı olduğunu bildirmiştir), bu oran gelişmekte olan ekonomilerde sadece % 41'dir. Türkiye'de yetişkinlerin yüzde 58'i resmi bir finansal kuruluşta hesabı olduğunu bildirmiştir. Benzer ülkeler ile karşılaştırıldığında Türkiye'deki hesap penetrasyonu daha ileri düzeyde olmakla birlikte, yetişkin nüfusun yine de önemli bir bölümü (% 42) bir finansal kuruluşta hesabı olmadığını bildirmiştir. (Dünya Bankası, 2014)

4.2. Finansal Tabana Yayılma Konusunda Türkiye'de Yapılan Çalışmalar

Finansal tabana yayılmanın önem kazanmasıyla birlikte ülke otoriteleri bu konuyu gündemlerine taşımış ve finansal okur yazarlık, finansal ürün ve hizmetlere erişim ile finansal tüketicilerin korunması işlevlerini finans ve bankacılıkla ilgili kurum ve kuruluşların görev alanlarına göre bu işlevlerden sorumlu tutmuştur. Ülkemizde de 5 Haziran 2014 tarih ve 29021 sayılı Resmî

Gazetede yayımlanan “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” başlıklı genelge ile finansal tabana yayılma stratejisi uygulamaya alınmıştır. Genelgenin yayımlanma amacında tüketicilerin finansal ürün ve hizmetlere ulaşabilmeleri, bu ürün ve hizmetleri bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri ve finansal piyasalarda yanlış uygulamalara karşı korunmaları, finansal piyasaların istikrarı ve gelişimi için büyük önem taşıdığı belirtilmiştir.

Genelgede finansal ürün ve hizmetlere erişim, hane halkı ve firmaların kredi, mevduat, sigorta, ödeme işlemleri gibi finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşabilmesini ve bunların kullanımı olarak tanımlanmıştır. Finansal eğitim, tüketici ve yatırımcıların bilgilendirilmeleri yoluyla finansal ürünlere, kavramlara ve risklere yönelik farkındalıklarının ve yetkinliklerinin artırılması olarak kabul edilmiştir. Finansal tüketicinin korunması ise finansal ürün ve hizmetleri arz edenler ile bunları talep edenler arasında hakkaniyetli ve adil bir alışveriş ortamını temin etmeye yönelik düzenlemeleri ifade ettiği belirtilmiştir.

Hazine Müsteşarlığı bünyesinde BDDK, TCMB, SPK ve TMSF’nin katılımlarıyla Finansal Eğitim Eylem Planı ile Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planını hazırlanmıştır. Strateji hazırlığı sırasında Kalkınma Planları, Orta Vadeli Program ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı dikkate alınmış, ülke çapında anketler yapılmış, bu anket çalışmalarından bir kısmı Dünya Bankası ile koordineli olarak yürütölmüş, ulusal ve uluslararası literatür taranmıştır. Ayrıca, strateji hazırlık sürecinde temel amaç ve hedeflerle uyumlu olarak G20 çerçevesinde belirlenen Yenilikçi Finansal Tabana Yayılma temel ilkeleri de dikkate alınmıştır. Dünya Bankası ile Hazine Müsteşarlığı koordinasyonu ile BDDK, TCMB, TMSF ve SPK’nın katılımlarıyla yapılan Türkiye’de Finansal Tabana Yayılma Anket Sonuçları hem talep hem de arz tarafından değerlendirilmiş olup Tablo 2’de sonuçları paylaşılmıştır. Yapılan anket çalışması ölkemizde bankacılık sektörünün kültürel özelliklere bağlı olarak kullanıldığı ortaya koymaktadır. Birçok ilde ataerkil aile yapısına bağlı olarak kadın adına hesap açılmadığı, altın, dolar alım satımlarının bankalar yerine aile yadigarı kuyumculardan yapıldığı görölmektedir. Tüketicilerin geleneksel yatırım araçları dışında kalan finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olmadıkları, klasik ürünler dışında kalan ürünleri çok riskli buldukları tespit edilmiştir. Yapılan ankete katılan tüketicilerin birçoğu finansal kurumdan bankayı anladıklarını ifade etmiştir. Ticari ve kurumsal müşteriler dışında bireysel müşteriler arasında sermaye piyasası araçları aşırı riskli olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Finansal Tabana Yayılma Anket Sonuçları

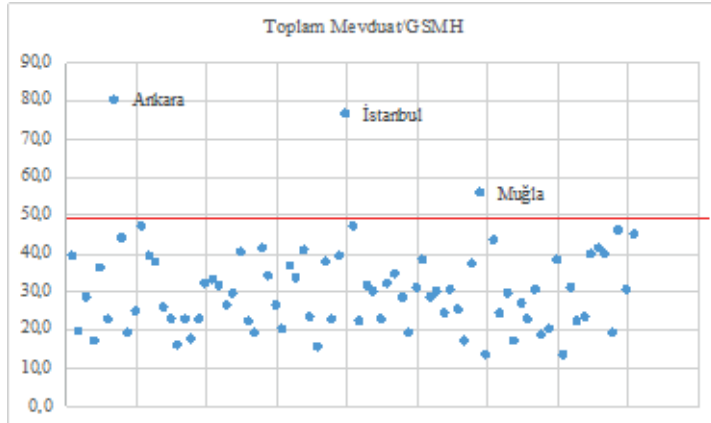
Talep Tarafı	Arz Tarafı
Türkiye’de hesap penetrasyonu nispeten ileri düzeydedir ancak cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim gibi alt kategoriler arasında önemli farklılıklar mevcuttur ve cinsiyet uçurumu özellikle öne çıkmaktadır.	Finansal hizmetlerin mevcudiyeti ve sunumu benzer gelir düzeyine sahip ölkeler ile uyumludur ve bazı durumlarda ortalamanın üzerindedir.
Hesap kullanım kalıpları nüfusun önemli bir kısmının banka hesaplarını yetersiz düzeyde kullandığını göstermektedir, kayıtlı tasarruf ve borçlanma düzeyleri oldukça düşüktür	Bankalar piyasadaki hâkim oyunculardır. Banka Dışı Finansal Kuruluş sektörü özellikle finansal kiralama ve faktoring olmak üzere yeterince gelişmemiştir; mikro finans neredeyse yoktur.
Finansal yeterlilik ve finansal okuryazarlık düzeyleri nispeten düşüktür ve geliştirilebilir bir potansiyele işaret etmektedir	Uzun vadeli finansman kaynaklarının artırılması için sermaye piyasasının daha fazla geliştirilmesi gerekmektedir.
İşletmelerin finansal hizmetlere erişimi benzer ölkeler seviyesindedir ancak büyük ölçüde banka finansmanına dayalıdır ve finansmana erişim en önemli zorluk olmaya devam etmektedir.	

Kaynak: Dünya Bankası

GSMH'sının bu değer üstünde olduğu görülmektedir. Bu illerin GSMH paylarının toplam GSMH içindeki payları incelendiğinde; İstanbul'un %31, Ankara'nın %8,9, İzmir'in %6,3, Bursa'nın %4,2, Kocaeli'nin %4 ve Antalya'nın %3,1, Konya'nın %2,1, Adana'nın %1,9, Gaziantep ve Mersin'in %1,8, Manisa'nın %1,7, Tekirdağ'ın %1,6, Kayseri'nin %1,4, Hatay'ın %1,3 olduğu ve diğer kalan illerin %1,2'nin altında gerçekleştiği görülmektedir.

Türk bankacılık sisteminde, 2018 yılında sektörün mevduat toplamının GSMH'ya oranı %50,5 iken katılım bankalarının payı %3,4, sektörün kredi toplamının GSMH'ya oranı %65,5 iken bu pay içinde katılım bankalarının payı %3,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu verilere il bazında bakılarak katılım bankacılığında genel ortalamanın üzerinde yer alan illerin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle il bazında sektörün mevduat ve kredi toplamlarının ilin GSMH'sında oranı ile bu oran içinde katılım bankacılığının payı hesaplanmış ve toplam GSMH oranından ayrışan iller tespit edilmiştir.

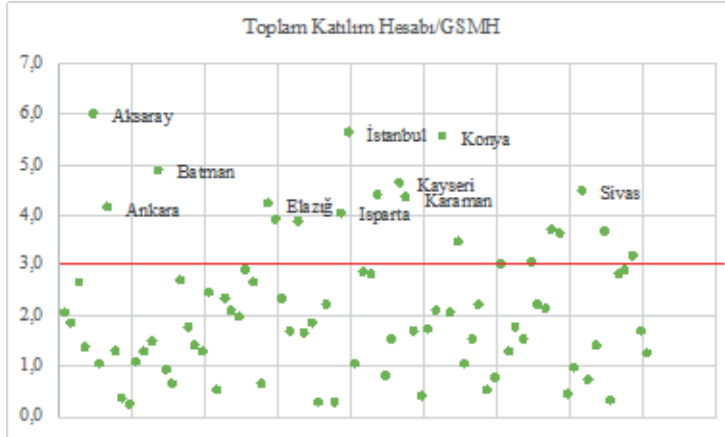
Toplam il mevduatının ilin GSMH'sı içindeki payı %79,8 oranıyla Ankara, %76,3 oranıyla İstanbul ve %55,5 oranıyla Muğla olmak üzere toplam 3 il, genel ülke ortalaması %50,5 oranının üzerinde kalmıştır. %12,7 oranıyla şırnak ve Muş en düşük seviyede kalan iki il olmuştur.

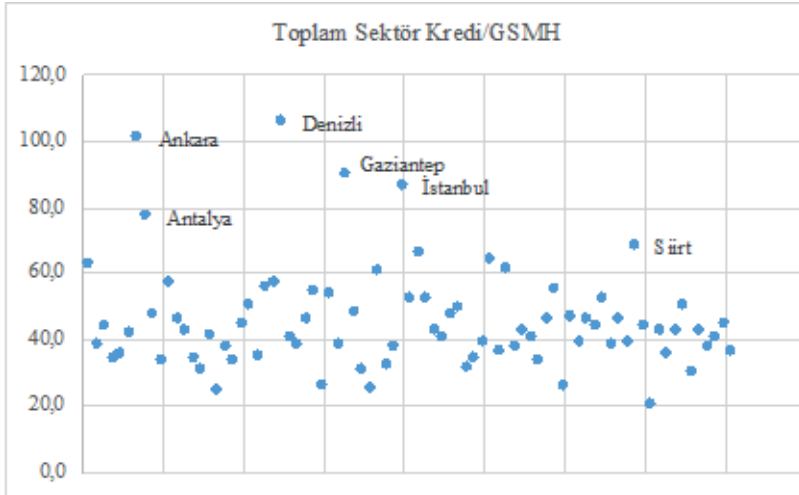
şekil 3. İl Bazında Toplam Mevduatın İl Bazında GSMH'ye Oranı
Kaynak: BDDK ve TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Katılım bankacılığının il bazında aldığı oranlar incelendiğinde ise %5,9 Aksaray, %5,6 İstanbul, %5,5 Konya, %4,8 Batman, %4,6 Kayseri, %4,4 Sivas, %4,3 Karaman, %4,3 Kilis, %4,2 Elazığ, %4,1 Ankara, %4,0 Isparta, %3,9 Erzincan, %3,8 Gaziantep, %3,7 şanlıurfa, %3,6 Trabzon, %3,6 Siirt olmak üzere toplam 17 ilin genel ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir. %0,2 oranıyla Hakkari, Iğdır ve Artvin en düşük seviyede kalan 3 il olmuştur.

Krediler açısından sektör toplamı için değerlendirme yapıldığında %105,4 Denizli, %100,4 Ankara, %89,5 Gaziantep, %85,7 İstanbul, %76,7 Antalya, %67,9 Siirt olmak üzere toplam 6 ilin ortalamaya göre daha yüksek bir oranda GSMH'ya katkı sağladığı görülmektedir.

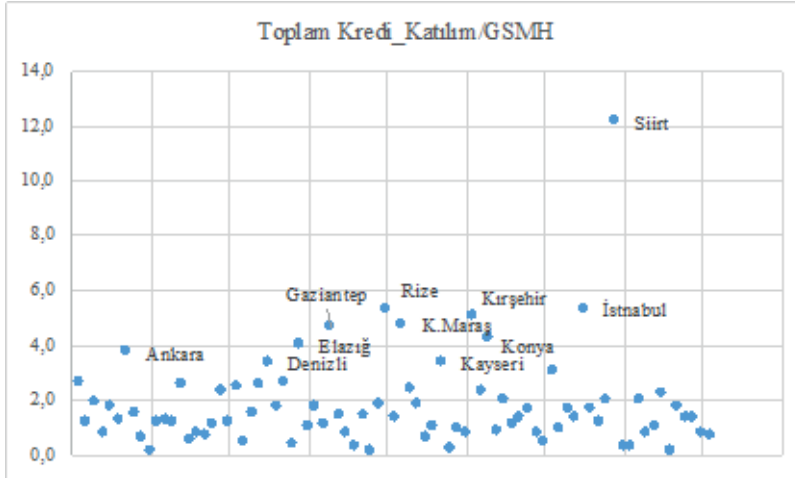

Şekil 4. İl Bazında Katılım Hesabının İl Bazında GSMH'ye Oranı
Kaynak: BDDK ve TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 5. İl Bazında Toplam Kredinin İl Bazında GSMH'ye Oranı
Kaynak: BDDK ve TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Katılım bankaları açısından değerlendirme yapıldığında da %12,1 ile Siirt'in hem genel ortalamadan hem de diğer illere göre oldukça yüksek oranda kredi kullanımı olduğu görülmektedir. %5,3 Rize, %5,3 İstanbul, %5,0 Kırşehir, %4,7 Kahramanmaraş, %4,6 Gaziantep, %4,2 Konya, %3,9 Elazığ, %3,7 Ankara, %3,3 Denizli ve %3,3 Kayseri olmak üzere ortalama üzerinde olan diğer illerdir.

Şekil 6. İl Bazında Katılım Kredisinin İl Bazında GSMH'ye Oranı
Kaynak: BDDK ve TÜİK verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Çalışmada 2007 – 2018 yılları arası 81 ilin GSMH'si, konvansiyonel bankaların verdikleri kredi ve topladıkları mevduat ile katılım bankalarının topladıkları mevduat ile verdikleri kredi miktarları veri olarak kullanılmıştır. Verilen krediler ve toplam mevduatlar ilin GSMH'sına bölünerek analize dahil edilmiştir. Sonuçta zaman boyutu 12 yıl kesit boyutu 81 il olan panel veri seti ortaya çıkmıştır.

Aşağıda Tablo 3'te çalışmada kullanılacak serilerin durağanlık testleri sunulmuştur. Genel olarak serilerin 4 farklı durağanlık testine göre incelenmiş ve analize dahil edilebilecekleri belirlenmiştir.

Tablo 3. Paralel Durağanlık Test Sonuçları

	LGSMH	Mevduat/GSMH		Kredi/GSMH	
		Katılım	Konvansiyonel	Katılım	Konvansiyonel
Levin, Lin & Chu t*	-332.180*	-151.763*	-120.643*	-958.505*	-166.240*
Im, Pesaran and Shin W-stat	-196.427*	-723.807*	-553.436*	-198.400**	-496.786*
ADF - Fisher Ki kare	638.548*	321.201*	276.140*	194.887**	247.837*
PP - Fisher Ki kare	538.605*	445.602*	313.517*	186.969***	411.898*

*, **, *** sırasıyla % 1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılıkları göstermektedir.

Bir sonraki aşamada, sabit etkiler ile rassal etkiler modelleri arasında tercih yapabilmek için Hausman testi uygulanmış ve sabit etkiler modelinin daha uygun olduğu belirlenmiştir.

Tablo 4. Hausman Testi Sonuçları

	Ki Kare değeri	Ki kare s.d	Ol.
Kesit Rassal	31.3161	5	0.00

Tablo 5'te il bazında GSMH büyüme oranının bağımlı değişken, il bazında katılım bankalarının ve konvansiyonel bankaların ayrı ayrı verdikleri kredilerin ilin GSMH'sına oranı ve yine il bazında katılım bankaları ve konvansiyonel bankaların ayrı ayrı topladıkları mevduatın ilin GSMH'sına oranı bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır. İlde Katılım bankalarının şubesinin bulunmasının etkisinin görülebilmesi için ilave olarak şube kukla değişkeni eklenmiştir. Katılım bankalarına ilişkin değişkenler ile kukla değişken katsayıları istatistik olarak anlamlı çıkmamıştır. Ancak konvansiyonel bankacılığa ilişkin kredilerin GSMH'ye oranı ve mevduatın GSMH'ya oranı katsayıları anlamlı çıkmıştır.

Tablo 5. Panel Sabit Etkiler Modeli

Değişken	Katsayı	Std. H.	t-St.
K_G_KATILIM	-0.003122	0.003386	-0.922083
K_G_KONV	0.001822***	0.000232	7.844736
M_G_KATILIM	0.001012	0.003133	0.323124
M_G_KON	-0.001671***	0.000661	-2.529105
DSUBEKATILIM	-0.011220	0.009139	-1.227651
C	0.119896***	0.017137	6.996497
R-Kare	0.1380		
F-istatistiği	1.5162*		

*, **, *** sırasıyla % 1, %5 ve %10 seviyesinde anlamlılıkları göstermektedir.

6. Sonuç

Küresel piyasalarda yaşanan krizler, finans ve bankacılık sektörünün istikrarı için finansal tüketicinin önem arz ettiğini ve finansal tüketicinin sisteme dahil edilebilmesi için taleplerinin doğru bir şekilde anlaşılmasını gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Özellikle ABD mortgage krizinin akabinde finansal tüketicinin korunmasına yönelik uluslararası çabalar artırılmış ve OECD bünyesinde oluşturulan Finansal Tüketicinin Korunması Görev Gücü tarafından hazırlanan ve 2011 yılı Ekim ayında yayımlanan "Finansal Tüketicinin Korunmasına Yönelik Üst Düzey İlkeler" G20 tarafından referans kaynak olarak kabul edilmiştir.

Ülkemizde, finansal tüketicinin korunması kapsamında hem finans ve banka kurumları hem de kamu kurumları tarafından birçok çalışma yürütülmüştür. Ancak yapılan çalışmaların birçoğu finansal erişimin yetersizliği nedeniyle finansal tabana yayılmadığı görüşüne dayandırılmış ve bu kapsamda çözümler getirilmeye çalışılmıştır. Örneğin birçok bankanın aynı ATM üzerinden işlem yapabildiği ortak ATM projesi geliştirilmiş, yastık altındaki altınların sisteme alınabilmesi için teşvikler verilmiştir. Geliştirilen bu ürünler finansal katılımı bir miktar artırmış olsa da beklenen seviyeye ulaşamamıştır. Çünkü kültürel özellikler ile geleneksel alışkanlıklar finansal tercihlerin belirleyicisidir. Bankacılık sektöründe şube sayısı ne kadar artırılrsa da her il, ilçe, kasaba ve köyde banka şubesi açılmaya devam etse de ülkemizde PTT aracılığıyla yapılan işlemlerin sayısında azalma olmamaktadır. Hatta PTT bank, bankalar arası ortak platform olmasına rağmen PTT bankası olarak bilinmekte ve tüketiciler PTT'nin bankası olarak işlemlerini yapmaktadırlar. Oysaki PTT bank, arka planda anlaşılmalı olduğu bankalar üzerinden işlem yapmaktadır. Devlet destekli çeyiz uygulaması da geleneksel alışkanlıkların önüne geçememiştir. Yatırımların artırılması amacıyla tüketimi azaltabilmek için kredi kartı kullanımında taksit sayısı düşürüldüğünde

harcamalar azalmamış, bankacılık dışı alternatif ürünlerin kullanıldığı görölmüştür. Diğer taraftan katılım bankacılığının hem bölgesel hem de yurtiçi payının artırılması amacıyla yeni katılım bankalarının kurulması, amacına hizmet edememiş ve katılım bankalarının sektörel payında artış gözlenmemiştir.

Kamu Haznedarlığı Yönetmeliği ile genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, özel bütçeli idareler, döner sermayeler, belediyeler, il özel idareleri, sosyal güvenlik kurumları, kamu iktisadi teşebbüsleri, özel kanunla kurulmuş diğer kamu kurum, kurul, üst kurul ve kuruluşları, kendi bütçeleri veya tasarrufları altında bulunan her türlü mali kaynaklarını kamuya ait mevduat ve katılım bankalarında değerlendirilmeleri zorunlu hale getirilmiştir. Bu uygulama ile kamu katılım bankalarının aktif büyüklüğu kamu mevduat bankalarına göre oldukça düşük olduğundan kamu kaynaklarının eşit dağıtılması durumunda bile katılım bankalarının topladığı fonların mevduat içindeki ağırlılığının yükselmesine yol açacaktır. Yeni banka veya banka şubesi açılarak finans ve bankacılık ürünlerine erişimin sınırlı kaldığı ölkemizde finansal tabana yayılma hususunda katılım bankacılığının etkinliğinin artırılabilmesi için daha kalıcı çözümlerin alınması gerektiği kaçınılmazdır.

Bu çalışmada il bazında 2007-2018 dönemi GSMH, kredi ve mevduat verileriyle yapılan panel veri analizinde, il bazında tüketicilerin konvansiyonel ve katılım bankası olmalarına göre banka tercihlerinin farklılıklarını belirleyen faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bankaların tercih edilmesini etkileyen faktörler mevduat ve kredi ile şube sayısı kapsamında incelenmiştir. Bu kapsamda, şube sayısının artırılması ile katılım bankacılığı hacminin artırılması arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan analizde, katılım bankası olmanın il bazında reel GSMH'da pozitif ya da negatif bir etkisinin olmadığı, bankacılık sektörünün büyümesinde katılım bankacılığının etkisinin olmadığı, GSMH payı yüksek olan illerin etkisinin bulunduğu ekonometrik olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla konvansiyonel ve katılım bankaları arasındaki büyüme farklılıklarının bir nedeni olarak bankaların ortaklık yapısındaki farklılık gösterilebilir.

Sürdürülebilir sosyal ve ekonomik kalkınmanın ölkemizde devam ettirilebilmesi için finansallaşma oranının arttırılması, finansal okuryazarlığın yükseltilmesi ve finansal erişimin tabana yayılması son derece önemlidir. Hem konvansiyonel hem de katılım bankacılığında daha çok yol alınması gerektiği verilerle kanıtlanmıştır. Böyle bir tabloda İslami finans ve bankacılık konseptinin başarılı olabildiği ve geniş kitlelere yayılabildiği İslam hukuku kurallarına uyumun yanı sıra İslam ahlak ekonomisinin uygulanması ve sosyal sorumluluk ilkeleri çerçevesinde sadaka, zekât ve karz-ı hasen gibi müesseselerin hayata geçirilmesi çok önemlidir. Katılım bankacılığı kavramında İslami ifadesinin geçmemesi, katılım kelimesinin uluslararası bir kullanım olmaması katılım bankacılığının tüketici tarafında doğru anlaşılmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte konvansiyonel bankalarla aynı kanuna tabi olması, kanun içinde farklılaştırma yapılmaması, uluslararası uygulamalara paralel olarak isimlendirme yapılmaması katılım bankacılığının gelişmesinin önündeki engeller arasında yer almaktadır. Ayrıca son yıllarda ölkemizde faizsiz finansman kuruluşları olarak faaliyet izni almadan kurulmuş olan yapı tasarruf sistemi benzeri yapılar katılım bankacılığı sektörünün geleceği için riskli kurumlar arasında görölmektedir.

Katılım bankacılığının finansal tabana yayılabildiği için öncelikle isimlendirilmesinde değişikliğe gidilmesinin yerinde olacağı düşünölmektedir. Bugün batı ölkelerinde kurulan bankalar başta olmak üzere üniversitelerde okutulan derslerde, düzenlenen tüm organizasyonlarda İslam

kelimesi kullanılırken ülkemizde kullanılmaması asimetrik bilgi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle İslami Bankacılık ifadesinin kullanılmasının doğru olacağı değerlendirilmektedir. Katılım bankacılığı tarafından geliştirilen ürünlerin, konvansiyonel bankacılık ürünlerinin İslami isimlerle piyasaya sunulmuş versiyonu olması da tüketicilerin algılarını olumsuz yönde etkilemektedir. Örneğin finansal tüketicilerin bilgilendirme amacıyla kullandıkları finansal ürünlerin fiyatlarına ilişkin web sayfalarında banka bazında hazırlanan konut kredileri faizlerinin listesinde hem konvansiyonel hem de katılım bankalarının birlikte yer alması katılım bankacılığının faize dayalı işlem yaptığı algısını oluşturmaktadır. Bu nedenle ister bilgilendirme ister reklam olsun amaç ne olursa olsun konvansiyonel bankalar ile katılım bankacılığı aynı platformda yer almamalı ya da mutlaka iki bankanın farkını anlatan bilgilendirme mesajlarının tüketicinin okumasını sağlayacak şekilde yer alması sağlanmalıdır. Mikro finans, karzı hasen gibi İslam felsefesine uygun ürünler ile zekat toplanması, yardım kampanyalarının şeffaf bir yapıda katılım bankacılığı üzerinden aktarılmasını sağlayan ürünlerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Bu gelişmelerin desteklenebilmesi için katılım bankacılığına has mevzuat hükümlerinin hazırlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Etik Beyanı

Bu makalede hiçbir insan çalışması sunulmamıştır.

Yazar Katkıları

Yazar bu çalışmaya katkısı olduğunu beyan etmiş ve yayın için onaylamıştır.

Çıkar çatışması

Yazar, araştırmanın potansiyel bir çıkar çatışması olarak yorumlanabilecek ticari veya finansal ilişkilerin yokluğunda yürütüldüğünü beyan etmektedir.

Kaynakça

ASUTAY, Mehmet ve Astrid Fionna HARNINGTYAS. Developing Maqasiad al-Shari'ah Index to Evaluate Social Performance of Islamic Banks: A Conceptual and Empirical Attempt, *Journal of Islamic Economics, Banking and Finance*, 1(1), 2015.

Bankacılık Kanunu (2005). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu. 01.11.2005 tarihli ve 25983 sayılı Resmi Gazete.

BASHIR, Abdel-Hameed M., Risk and Profitability Measures in Islamic Banks: The Case of Two Sudanese Banks *Islamic Economic Studies*, Vol. 6, No. 2, 1999.

BASHIR, Abdel-Hamed M. Assessing the Performance of Islamic Banks: Some Evidence from Middle East, *Islamic Economic Studies*, 11(1), 2003.

BDDK, Bankalar. <http://www.bddk.org.tr/Kuruluslar-Kategori/Bankalar/1>, 25.02.2020.

BDDK İnteraktif Bülten, <https://www.bddk.org.tr/BultenAylık/tr/Home/Gelismis>, Erişim Tarihi: 26.02.2020.

BECK, Thorsen, Aslı DEMİRGÜÇ-KUNT ve Ouarda MERRUCHE, Islamic vs. Conventional Banking Business Model, Efficiency and Stability, Policy Research Working Paper: 5446, 2010.

CIBAFI. Global Islamic Bankers' Survey, Confidence, Risk and Responsible Business Practices. Bahrain, 2016.

CİNCİ, Selçuk, TARIM, Armağan. Türk Banka Sisteminde Performans Ölçümü DEA-Malquist TFP Endeksi Uygulaması, TBB, Mayıs 2000, ss.1-29.

ÇELİKDEMİR Neşe Çoban ve ÇETİN, Abdurrahman, Altın Bankacılığı ve Altın İşlemlerin Muhasebeleştirilmesi, AKÜ İİBF Dergisi-Cilt: XVII Sayı: 2 Sayfalar: 11-32. Aralık 2015

- ÇETİN, A. ve KARTAL, M. T. (2019). Katılım Bankacılığında Mevduat Sigortacılığı: Türkiye’de Faizsiz Katılım Fonu Sigortacılığı Üzerine Kapsamlı Bir İnceleme ve Model Önerisi. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 5(1) 1-38.
- DİNÇ, Yusuf, Türkiye İslam İktisadi Dergisi, Katılım Bankalarında Performansın Bileşenleri; Özel Cari Hesapların Rolü Cilt 4, Sayı 1, Şubat 2017, ss. 67-84.
- Dünya Bankası, Financial Inclusion, www.worldbank.org/en/topic/financialinclusion, Erişim Tarihi: 28 Şubat 2020.
- ER, Bünyamin ve Mustafa UYSAL. Türkiye’deki Ticari Bankalar ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Etkinlik Analizi: 2005-2010 Dönemi Değerlendirmesi, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 26(3), 2012.
- HARON, Sudin. Determinants Of Islamic Bank Profitability. *Global Journal of Finance and Economics*, 1(1), 2004.
- HASSAN, Kabir Hassan ve Abdel-Hameed M. BASHIR. Determinants of Islamic Banking Profitability, *Islamic Economic Studies*, 2003.
- HASSAN, Kabir M. The X-efficiency in Islamic Banks, *Islamic Economic Studies*, 13(2), 2006.
- IFCI, Islamic Finance Country Index, IFCI 2019 Report, Chapter One, pp. 50-51.
- IFSB, Stability Report, Islamic Financial Services Board, Kuala Lumpur, July 2019, pp. 3, 4, 7.
- İNAN, E. Alper. Banka Etkinliğinin Ölçülmesi ve Düşük Enflasyon Sürecinde Bankacılıkta Etkinlik, *TBB Bankacılar Dergisi*, 2000.
- Kamu Haznedarlığı Yönetmeliği, 8 Mart 2019 tarih ve 30708 sayılı Resmi Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/03/20190308-5.pdf>, 25.02.2020.
- OMAR, Mohd Azmi and Abdul Rahim Abdul RAHMAN. Efficiency of Commercial Banks in Malaysia, *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance*, 2(2), 2006.
- ÖZGÜR, Ersan. Katılımm Bankalarının Finansal Etkinliği ve Mevduat Bankaları İle Rekabet Edebilirliği, Doktora Tezi. Afyonkarahisar, 2007.
- SAMAD, Abdus. Performance of Interest-Free Islamic Banks Vis-AVis Interested-Based Conventional Banks of Bahrain, *IJUM Journal of Economics and Management*, 12(2), 2004
- ZAWYA, Global Islamic Economy Indicator, <https://www.zawya.com/gjei/#/25.02.2020>.

